

(इंग्रजीमध्ये टंकलिखित केलेल्या न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

[१९९७] १ एस. सी. आर. १

नॅशनल ऑर्गनिक केमिकल इंडस्ट्रीज लिमिटेड.

- विरुद्ध -

कलेक्टर ऑफ सेंट्रल एक्साईज, बॉम्बे

६ जानेवारी १९९७

[एस. पी. भरुचा आणि के. वंकटस्वामी, न्यायमूर्ती]

उत्पादन शुल्क कायदा : केंद्रीय उत्पादन शुल्क आणि मीठ अधिनियम, १९४४ :

वस्तू ११ - एए (२) व ६८.

इथिलीन, ब्युटिलीन आणि प्रोपिलीन - थेट कच्च्या पेट्रोलियमपासून नव्हे तर कच्च्या नॅफ्थापासून मिळवलेले - असा निर्णय देण्यात आला की : अशी उत्पादने वस्तू ११ - एए (२) द्वारे समाविष्ट केली गेली होती आणि अवशिष्ट वस्तू ६८ द्वारे नाही - त्यात उद्भवणाऱ्या "पासून तयार होणे" ह्या शब्दांना सामान्य अर्थ द्यावा लागतो - व्यापार सूचना दि. २४/११/१९८४ - सूट अधिसूचना दि. २१/१२/१९६७.

शब्द आणि वाक्यांश :

"पासून तयार होणे" - चा अर्थ - केंद्रीय उत्पादन शुल्क आणि मीठ अधिनियम, १९४४ च्या अनुसूची I मधील वस्तू ११ - एए (२) च्या संदर्भात.

अपीलकर्ता ही एक रिफायनरी होती, ज्यास भारतीय संघराज्याने मान्यता दिली होती आणि इथिलीन, ब्युटिलीन आणि प्रोपिलीनचे उत्पादन केले होते. सीमाशुल्क, उत्पादन शुल्क आणि सोने (नियंत्रण) अपीलरीय न्यायाधिकरणाने असा निर्णय दिला की, ही उत्पादने वस्तू ११ - एए (२) अंतर्गत उत्पादनशुल्कपात्र नाहीत तर अवशिष्ट वस्तू ६८ अंतर्गत आहेत. त्यामुळे हे अपील दाखल करण्यात आले आहे.

अपीलकर्त्यांच्या वतीने असा युक्तिवाद करण्यात आला की ही उत्पादने उत्पादनशुल्काचे प्रशुल्काच्या वस्तू ११ - एए (२) च्या अंतर्गत येतात आणि अपीलकर्ते त्या वस्तूच्या संदर्भात दि. २१/१२/१९६७ रोजी जारी केलेल्या सूट अधिसूचनेचा लाभ घेण्यास पात्र आहेत.

उत्तरवादी - उत्पन्नाच्या वतीने, दि. २४/११/१९८४ रोजी व्यापार सूचनेच्या आधारे

असा युक्तिवाद करण्यात आला की, ही उत्पादने कच्च्या नाफ्थापासून तयार केली गेली होती आणि त्यामुळे ती वस्तू ११ - एए (२) च्या अंतर्गत वर्गीकृत केली जाऊ शकत नव्हती, परंतु अवशिष्ट वस्तू ६८ अंतर्गत वर्गीकृत केली जाऊ शकत होती.

अपीलाला अनुमत करताना, या न्यायालयाने

असा निर्णय दिला की : १.१. शब्दकोशात असे म्हटले आहे की 'व्युत्पन्न' या शब्दानंतर सहसा 'पासून' हा शब्द येतो आणि त्याचा अर्थ स्त्रोतापासून मिळवणे किंवा त्याचा मागोवा घेणे असा होतो: पासून उद्भवतो; मध्ये उगम पावतो; मूळ किंवा रचना दर्शवितो. [५- ई]

१.२. केंद्रीय उत्पादन शुल्क आणि मीठ अधिनियम, १९४४ च्या अनुसूची १ मधील वस्तू ११ - एए (२) मधील 'पासून तयार होणे' या शब्दांचा वापर सूचित करतो की उत्पादनाचा मूळ स्रोत शोधणे आवश्यक आहे. अशा प्रकारे, साध्या इंग्रजीच्या बाबतीत, जेव्हा असे म्हटले जाते की एक शब्द दुसऱ्यापासून आला आहे, बहुतेकदा दुसऱ्या भाषेत, तेव्हा त्याचा अर्थ असा आहे की त्या शब्दाचा स्रोत दुसरा शब्द आहे, बहुतेकदा दुसऱ्या भाषेत. 'पासून तयार होणे' या शब्दांचा हा सामान्य अर्थ आहे आणि येथे त्या सामान्य अर्थापासून दूर जाण्याचे कोणतेही कारण नाही. [५ - एफ]

१.३. कच्च्या नॅफ्थाचे उत्पादन करण्यासाठी कच्च्या पेट्रोलियमचे शुद्धीकरण केले जाते. इथिलीन, ब्युटिलीन आणि प्रोपिलीन तयार करण्यासाठी कच्च्या नॅफ्थाचे आणखी शुद्धीकरण किंवा क्रॅक केले जाते. अपीलकर्ते इतरांकडून कच्चा नाफ्था खरेदी करतात याने काही फरक पडत नाही. त्याची तमा न बाळगता प्रश्नाचे परीक्षण केले पाहिजे. कच्च्या पेट्रोलियमचे शुद्धीकरण वेगवेगळ्या टप्प्यांवर विविध उत्पादने तयार करते. कच्चा नाफ्था हा असाच एक टप्पा आहे. कच्च्या नाफ्थाचे आणखी शुद्धीकरण किंवा क्रॅकिंग केल्याने उक्त उत्पादने तयार होतात. या उत्पादनांचा स्रोत कच्चे पेट्रोलियम आहे. त्यामुळे ही उत्पादने कच्च्या पेट्रोलियमपासून तयार केली गेली आहेत असे मानले पाहिजे. सीमाशुल्क, उत्पादन शुल्क आणि सोने (नियंत्रण) अपीलरीय न्यायाधिकरणाने, ही उत्पादने वस्तू ११ - एए (२) अंतर्गत उत्पादनशुल्कपात्र नसून अवशिष्ट वस्तू ६८ अंतर्गत आहेत, असे मत मांडण्यात चूक केली. [५ - जी-एच, ६-ए, ४-बी]

टाटा ऑईल मिल्स कंपनी लिमिटेड - विरुद्ध - कलेक्टर ऑफ सेंट्रल एक्साईज,

(१९८९) ४३ ई. एल. टी. १८३ (एस. सी.) व नव भारत इंडस्ट्रीज (पी.) लिमिटेड - विरुद्ध - कलेक्टर ऑफ कस्टम्स, मद्रास (१९८३) ई. एल. टी. ११३४, संदर्भित.

दिवाणी अपील अधिकारिता : दिवाणी अपील क्र. ३८२८/१९९०.

ए. क्र. इ/३५२१/१९८७-सी व इ / क्रॉस /३३९/८७ - सी (एफ.ओ. न. ४९६/९०-सी) मध्ये सीमाशुल्क, उत्पादन शुल्क आणि सोने (नियंत्रण), अपीलीय न्यायाधिकरण, नवी दिल्ली यांच्या दि. १५/०५/१९९० रोजी च्या न्यायनिर्णय व आदेशावरून.

अपीलकर्त्यासाठी सोली जे. सोराबजी, रवींद्र नरियन, डी. श्रॉफ, अमृता मित्रा आणि अमित बन्सल.

उत्तरवादीसाठी जे. वेल्लापल्ली आणि आर. पी. श्रीवास्तव.

न्यायालयाचा न्यायनिर्णय, भरुचा, न्यायमूर्ती यांनी दिला.

"पासून तयार होणे" या शब्दांची योग्य रचना सीमाशुल्क, उत्पादन शुल्क आणि सोने (नियंत्रण) अपीलीय न्यायाधिकरणाच्या न्यायनिर्णय आणि आदेशाविरुद्ध, हे अपील निश्चित करेल. अपीलकर्ता ही एक रिफायनरी होती, ज्यास भारतीय संघराज्याने मान्यता दिली होती. इथिलीन, ब्युटिलीन आणि प्रोपिलीनचे ("सदर उत्पादने") उत्पादन केले होते. त्यांचा असा युक्तिवाद आहे की सदर उत्पादने, उत्पादनशुल्काच्या प्रशुल्काच्या वस्तू ११ एए अंतर्गत येतात आणि केंद्रीय उत्पादन शुल्क नियमांच्या नियम ८ अंतर्गत वेळोवेळी सुधारित केलेल्या त्या वस्तूच्या संदर्भात दि. २१ डिसेंबर १९६७ रोजी जारी केलेल्या सूट अधिसूचनेचा लाभ त्यांना मिळण्याचा हक्क आहे. दि. २४ नोव्हेंबर १९८४ च्या व्यापार सूचनेवर आधारित उत्पन्न असा युक्तिवाद करतो की, ही उत्पादने कच्च्या नॅफथा पासून तयार केली जातात आणि त्यामुळे ती वस्तू ११ एए अंतर्गत वर्गीकृत केली जाऊ शकत नाहीत, तर अवशिष्ट वस्तू ६८ अंतर्गत वर्गीकृत केली जाऊ शकतात.

वस्तू ११ एए पेट्रोलियम गॅसेसशी संबंधित आहे. त्यातील उप-वस्तू २, जी संबंधित आहे, ती खालीलप्रमाणे आहे :

" कच्चे पेट्रोलियम किंवा शेलच्या शुद्धीकरणातून मिळणारे इतर पेट्रोलियम गॅसेस आणि गॅसियस हायड्रोकार्बन्स." (भर दिला जातो)

केंद्रीय उत्पादन शुल्क नियम, १९४४ च्या नियम १४० च्या उप-नियम (२) अंतर्गत रिफायनरी म्हणून घोषित केलेल्या कोणत्याही परिसरात (कच्च्या पेट्रोलियम किंवा शेलचे

शुद्धीकरण किंवा शुल्क न भरलेल्या पेट्रोलियम उत्पादनांचे मिश्रण ज्या परिसरात केले जाते त्या परिसराशिवाय) उत्पादित केलेल्या वस्तूंना, इतर गोष्टींबरोबरच, ११ एए अंतर्गत येणाऱ्या वस्तूंना ही सूट अधिसूचना लागू होते. जर उक्त उत्पादने वस्तू ११ - एए अंतर्गत येत असल्याचे गृहीत धरले गेले, तर विवादित नसलेली उक्त सूट अधिसूचना लागू होईल.

न्यायाधिकरणाने महसुलाच्या वतीने युक्तिवाद नोंदवला की ही उत्पादने "थेट कच्च्या पेट्रोलियमच्या शुद्धीकरणातून प्राप्त झालेली नाहीत. कच्च्या पेट्रोलियमचे शुद्धीकरण म्हणजे कच्च्या पेट्रोलियमचे शुद्धीकरण करून मिळणारे पहिले उत्पादन. या प्रकरणातील वादग्रस्त उत्पादने क्रॅकिंग कच्च्या नाफ्थामधून तयार केली गेली" आहेत जी अपीलकर्त्यांनी तेल शुद्धीकरण रिफायनरींमधून मिळवली होती. ज्या प्रशुल्क सल्ल्यानुसार उत्पन्नाने वस्तू ११ एए (२) वरून वस्तू ६८ पर्यंतच्या उक्त उत्पादनांचे वर्गीकरण मध्ये बदल करण्याचा प्रयत्न केला होता, त्याने असा आधार घेतला की ही उत्पादने कच्च्या पेट्रोलियममधून थेट प्राप्त झालेली नाहीत. न्यायाधिकरणाने नमूद केले की, वस्तू ११ - एए (२) अंतर्गत वर्गीकरणाच्या उद्देशाने, उत्पादने थेट कच्च्या पेट्रोलियमच्या शुद्धीकरणातून घेतले जावे की नाही हा निर्णयाचा मुद्दा होता. गुजरात उच्च न्यायालयाच्या एका निर्णयावर अवलंबून, त्यात असे म्हटले गेले आहे की एखाद्या उत्पादनावर त्या वस्तूखाली शुल्क आकारले जाऊ शकते, तर तो "कच्च्या पेट्रोलियमच्या शुद्धीकरणाचा तात्काळ परिणाम असावा". ही उत्पादने थेट कच्च्या पेट्रोलियमपासून प्राप्त केली जात नव्हती, तर तेल शुद्धीकरण प्रकल्पांकडून खरेदी केलेल्या कच्च्या नाफ्थामधून घेतली जात होती. त्यानुसार, न्यायाधिकरणाने उत्पन्नाचा युक्तिवाद स्वीकारला की सदर उत्पादने उक्त वस्तू अंतर्गत नाही तर अवशिष्ट वस्तू ६८ अंतर्गत उत्पादनशुल्कपात्र आहेत.

अपीलकर्त्यांच्या विद्वान अधिवक्तांनी टाटा ऑईल मिल्स कंपनी लिमिटेड - विरुद्ध - कलेक्टर ऑफ सेंट्रल एक्ससाईज, (१९८९) ४३ ई. एल. टी. १८३ (एस. सी.) या न्यायालयाच्या निकालावर भर दिला. या न्यायालयासमोरचा प्रश्न सूट अधिसूचनेशी संबंधित आहे; त्यात त्यावर आकारण्यायोग्य उत्पादन शुल्काच्या विशिष्ट भागातून "देशीय तांदळाच्या कोंड्याच्या तेलापासून किंवा अशा तेलाच्या मिश्रणापासून बनवलेल्या

साबण्याला" सूट देण्यात आली आहे. या न्यायालयाने असा निर्णय दिला की अधिसूचनेची आवश्यकता अशी होती की इतर प्रकारच्या तेलाच्या तुलनेत साबणाचे उत्पादन तांदळाच्या कोंड्याच्या तेलापासून असावे. वापरलेल्या शब्दांचा हा सामान्य अर्थ होता. शब्दांचा शब्दशः अर्थ लावला जाऊ शकतो, परंतु त्यांना त्यांची पूर्ण व्याप्ती दिली गेली पाहिजे आणि साबण निर्मिती प्रक्रिया संदर्भात त्यांचा अर्थ लावला गेला पाहिजे. सवलतीचा दावा करणाऱ्या कारखान्यात तांदळाच्या कोंड्याचे तेल थेट वापरले जात असलेल्या प्रकरणांमध्ये आणि तांदळाच्या कोंड्याच्या तेलातून तयार केलेल्या तांदळाच्या कोंड्याच्या फॅटी एसिडचा वापर करून साबण तयार केला जात असलेल्या प्रकरणांना वगळण्यासाठी अधिसूचनेमध्ये कोणतेही शब्द नव्हते. या अधिसूचनेचा संपूर्ण उद्देश आणि उद्दिष्ट अशा उत्पादनात वापरल्या जाणार्या इतर विविध प्रकारच्या तेलापेक्षा साबणाच्या निर्मितीच्या प्रक्रिया तांदळाच्या कोंड्याच्या तेलाच्या वापरास प्रोत्साहन देणे हा होता आणि साबणाच्या निर्मितीसाठी तांदळाच्या कोंड्याच्या तेलाचा वापर फॅटी एसिड किंवा हायड्रोजनेटेड तेलात रुपांतर झाल्यानंतरच केला जाऊ शकतो हे स्पष्ट असले तरीही या अधिसूचनेच्या भाषेच्या अनावश्यक संकुचित व्याख्येमुळे याचा पराभव होऊ नये.

विद्वान अधिवक्ताने सादर केले की उपरोक्त न्यायनिर्णय या खटल्याच्या तथ्यांना लागू होतो. अपीलकर्त्यांनी इतर कारखान्यांमधून कच्चा नाफ्था खरेदी केला होता याने काही फरक पडला नाही. मुद्दा असा होता की ही उत्पादने कच्च्या पेट्रोलियमच्या शुद्धीकरणातून तयार केली गेली होती आणि कच्च्या नाफ्था हे अशा शुद्धीकरणात दरम्यानचे उत्पादन होते. विद्वान अधिवक्तांनी नव भारत इंडस्ट्रीज (पी.) लिमिटेड - विरुद्ध - कलेक्टर ऑफ कस्टम्स, मद्रास (१९८३) ई. एल. टी. ११३४, या प्रकाणातील गुजरात उच्च न्यायालयाच्या न्यायनिर्णयाकडे लक्ष वेधले, ज्यावर न्यायाधिकरणाने भर दिला होता. प्रक्रिया केलेले तेल वंगण तेलाचे स्वरूप धारण करणे बंद करते आणि ते एक नवीन रासायनिक संयुग बनले असे उत्पन्नाच्या वतीने युक्तिवाद केल्यावर असे दिसून आले की कच्च्या पेट्रोलियमच्या शुद्धीकरणातून मिळणारे उत्पादन वस्तू ११ - ए मध्ये समाविष्ट केले जाईल, परंतु जर एखादी वेगळी वस्तु तयार केली गेली किंवा 'कच्च्या पेट्रोलियमच्या शुद्धीकरणातून मिळणारी उत्पादने' एका प्रक्रियेच्या अधीन केली गेली, तर

ती आयटम वस्तू ११ - ए (आता वस्तू ११ - एए) च्या साध्या भाषेत येणार नाही. तज्ज्ञ वकिलांनी सांगितले की कच्च्या पेट्रोलियमचे शुद्धीकरण करून तयार केलेला कच्चा नाफ्था, या उत्पादनांच्या उत्पादन प्रक्रिया अधीन नव्हता. ही उत्पादने पुढील शुद्धीकरणाचा परिणाम होती.

उत्पन्नाच्या विद्वान अधिवक्ताने सांगितले की कच्चा नाफ्था ही एक स्वतंत्र व्यावसायिक वस्तू होती. हा कच्चा माल होता ज्यातून तयार उत्पादन, म्हणजे उक्त उत्पादने, अपीलकर्त्यांनी तयार केली होती. त्यामुळे व्यावसायिक अर्थाने असे म्हणता येणार नाही की सदर उत्पादने कच्च्या पेट्रोलियमपासून तयार केली गेली होती.

शब्दकोशात असे म्हटले आहे की 'व्युत्पन्न' या शब्दानंतर सहसा 'पासून' हा शब्द येतो आणि त्याचा अर्थ स्त्रोतापासून मिळवणे किंवा त्याचा मागोवा घेणे असा होतो: पासून उद्भवतो; मध्ये उगम पावतो; मूळ किंवा रचना दर्शवितो.

'पासून तयार होणे' या शब्दांचा वापर सूचित करतो की उत्पादनाचा मूळ स्रोत शोधणे आवश्यक आहे. अशा प्रकारे, साध्या इंग्रजीच्या बाबतीत, जेव्हा असे म्हटले जाते की एक शब्द दुसऱ्यापासून आला आहे, बहुतेकदा दुसऱ्या भाषेत, तेव्हा त्याचा अर्थ असा आहे की त्या शब्दाचा स्रोत दुसरा शब्द आहे, बहुतेकदा दुसऱ्या भाषेत. एक उदाहरण म्हणून, लोक आणि बहुतेक शब्दकोश असे सांगतील की "लोकशाही" हा शब्द ग्रीक शब्द "डेमोस" पासून आला आहे, लोक आणि बहुतेक शब्दकोश असे सांगतील. 'पासून तयार होणे' या शब्दांचा हा सामान्य अर्थ आहे आणि येथे त्या सामान्य अर्थापासून दूर जाण्याचे कोणतेही कारण नाही.

कच्च्या नॅफ्थाचे उत्पादन करण्यासाठी कच्च्या पेट्रोलियमचे शुद्धीकरण केले जाते. उक्त उत्पादने तयार करण्यासाठी कच्चा नाफ्था अधिक परिष्कृत किंवा क्रॅक केला जातो. हे विरोधाभासी नाही. अपीलकर्ते इतरांकडून कच्चा नाफ्था खरेदी करतात याने काही फरक पडत नाही असे आम्हाला वाटते. त्याची तमा न बाळगता प्रश्नाचे परीक्षण केले पाहिजे आणि प्रश्न त्याची तमा न बाळगता प्रश्नाचे परीक्षण केले पाहिजे आणि प्रश्न असा आहे की कच्च्या नाफ्थाच्या हस्तक्षेपामुळे ही उत्पादने " कच्च्या पेट्रोलियमच्या शुद्धीकरणातून तयार केलेली नाहीत" या निष्कर्षाचे समर्थन होईल का? कच्च्या पेट्रोलियमचे शुद्धीकरण वेगवेगळ्या टप्प्यांवर विविध उत्पादने तयार करते. कच्चा नाफ्था

हा असाच एक टप्पा आहे. कच्च्या नाफ्थाच्या पुढील रिफायनिंग किंवा क्रॅकिंगमुळे उक्त उत्पादने तयार होतात. सदर उत्पादनांचे स्रोत कच्चा पेट्रोलियम आहे. त्यामुळे ही उत्पादने कच्च्या पेट्रोलियमपासून तयार केली गेली आहेत असे मानले पाहिजे. न्यायाधिकरणाचा निर्णय त्याच्यापुढे असलेल्या मूलभूत प्रश्नावरच चुकीचा आहे आणि म्हणूनच, आम्हाला मुदतमर्यादेच्या पैलूचा विचार करणे आवश्यक नाही. अपीलला अनुमत देण्यात आली आणि अपील अंतर्गत न्यायनिर्णय व आदेश रद्दबातल केला जातो.

वादस्वर्चाबाबत कोणतेही आदेश देण्यात येत नाही.

व्ही. एस. एस.

अपील अनुमत करण्यात आली.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी वैध मानला जाईल."